

”Alzheimer rymmer stunder av helighet”

Dikttröst Demensen beskrivs ibland som en långsam död. Men när den drabbade hennes mamma såg poeten Maria Seisenbacher en dörr öppnas till en annan dimension.

Text: Kristina Lindh Foto: Simon Rehnström

Hemma hos förläggaren Jonas Ellerström hänger vimplarna under hela taket. Syfte: att bryta vardagen. Under vimplarna sitter författaren Maria Seisenbacher och läser högt för mig på tyska ur diktsamlingen om undantagstillståndet framför andra: Alzheimers sjukdom.

*barfota i det morgongrå
vi verkar
söka efter lösenord
långt där borta flyger de
om varandra*

”Sitta lugnt med ordentliga skor” heter boken, och den handlar vad som händer mellan mor och dotter när föräldern obevekligt träder in i ordlösheten. Med boken introduceras den österrikiska poeten för svenska läsare.

–Mamma dog i höstas. Dikterna känns fortfarande nära. Det är först nu jag kan stänga dörren till denna långa resa och till de här rummen utan språk.

Mammans sista tid var tyst och vacker, säger Maria Seisenbacher. Familjen satt vid hennes sida, men som många andra döende tog hon sitt sista andetag i ett ögonblick då hon råkade vara ensam.

Vägen fram till dess präglades av många svåra beslut. Det är inte ovanligt att alzheimerpatienter bestämmer sig för att sluta äta, vilket innebär att de anhöriga ställs inför frågor om matning.

–En del patienter tvingas i mat.

Maria Seisenbacher och hennes storsyster bad vårdpersonalen att respektera mammans matmotstånd.

Demenssjukdomarna ökar kraftigt och väntas bli en av den framtida vårdens största utmaningar. För den som på ett existentiellt plan vill förstå den växande invånarskaran i glömskans land är Maria Seisenbachers bok en lämplig början.

Det betyder inte att den är enkel att greppa, varken boken eller sjukdomen.

–Den sjuke tappar språket. Ändå finns många känslor kvar. Själv kände jag både stark rädsla och stark kärlek. Som anhörig förlorar man sin position, man är inte längre dotter eller make. Samtidigt kunde jag uppleva en ny sorts medkänsla från mamma, en medkänsla som inte berodde på släktskap utan som var något mycket djupare.

Alzheimer är en sjukdom som transformerar, säger Maria Seisenbacher. Hennes mor blev en annan. Med det försvann också delar av Marias eget ursprung. Bilderna av vår barndom är ofta minnen vi fått berättade för oss genom våra föräldrar, menar hon.

Någon har kallat demens för ”en förtida död”. Maria Seisenbacher protesterar: det är tvärtom. En metamorfos. Hon beskriver plötsligt genombrytande ögonblick av koncentration.

–Att följa mamma var glimtvis som att se någon födas. Man kunde känna dörren öppnas till en parallell dimension. Det är det jag försöker fånga i min poesi, hur alzheimer rymmer stunder av helighet.

■ Fakta | Maria Seisenbacher

■ **Gör:** Författare, poet.

Ålder: 40.

Bor: Wien.

Familj: Man och tre barn, 11 år, 5 år och 5 månader gamla.

Aktuell med: "Sitta lugnt med ordentliga skor" i översättning av Daniel Gustafsson och Cecilia Hansson, med efterord av Jenny Tunedal. Diktsamlingen är Maria Seisenbachers första i svensk översättning.

Det hindrar inte att vreden också fanns där. I boken vill dottern ställa sin mor "till rätta".
– Jag försökte samla ihop min mor, men hon föll hela tiden i sär. Stundtals var jag väldigt arg.

Varför?

– Även om man är vuxen finns det själviska barnet inom en som säger: "Du är min mamma, du är ansvarig, ta hand om mig". Genom boken försökte jag omforma vreden till positiv energi. Hela boken är en självläkande handling.

Författarens generaluppdrag är en paradox: att sätta ord på vad orden aldrig kan fänga. Med alzheimer som ämne ställs uppdraget på sin spets. Maria Seisenbacher är influerad av författaren Ingeborg Bachmann som säger att författaren måste försöka skriva om det man inte kan skriva om.

"Poesin säger 'okej, vågorna piskar, men om du sätter dig här ska jag bära dig.'"

Tio år har gått sedan debuten. "Sitta lugnt med ordentliga skor" är hennes fjärde bok och utkom i original för fyra år sedan. I april kommer hennes nya, "Kalben", på tyska.

Vägen in i lyriken var banalast tänkbara, säger hon. Dagboksnoteringar om tonårskärlek och världsalltet.

– Jag ville aldrig bli författare, det var ingen dröm. Men mina vänner, som läst en del av det jag skrivit, pushade mig att göra något på riktigt av mitt skrivande.

I samband med att hon träffade sin man – Hermann Niklas, även han författare – kom hon med i en litterär grupp. Då var hon 27 år. Det var med en diktsamling de skrivit tillsammans som hon debuterade, och under 13 år gav hon ut litteraturtidsskriften Keine Delikatessen.

Även i dag är hon en del av en litterär krets. Hon inspireras också av ett antal dansare och musiker som hon umgås med, liksom av sin man; ibland jobbar de nära varandra.

Är ni varandras försteläsare?

– I mitt fall ja. I hans fall nej, haha! Han är rädd för att ge mig sina texter, jag är väldigt sträng. Hans sista bok fick jag inte läsa, han skickade den direkt till sin förläggare. Men jag gillar när folk är stränga i sin kritik för då kan man lära sig något.

Jobbvardagen består av research. Maria Seisenbacher har ofta ett specifikt tema för varje nytt litterärt projekt och faktainläsningen blir omfattande. Men hon har också tre barn, det yngsta bara fem månader gammalt. När dikterna väl ska skrivas åker hon iväg en månad för att få tänka och formulera sig utan något som stör.

Hon gläds påtagligt åt att få bli utgiven på svenska.

– Det är ett stort steg för mig. Poesin verkar i motvind och är ofta svåröversatt. Att bli introducerad till ett nytt språkområde är väldigt viktigt.

Lyrikens rykte är tudelat. Å ena sidan lever bilden av en svårtillgänglig litteraturform. Å andra sidan kommer många av litteraturens mest förankrade och folkkära citat från just poesin. Här hemma har vi Tranströmer, Boye, Ekelöf...

Det är knappast konstigt, tycker Maria Seisenbacher. Lyrikens livstolkande funktion är stark.

– Poesin är ett skepp när livet känns som ett stormigt hav. Poesin säger "okej, vågorna piskar, men om du sätter dig här ska jag bära dig".

När hennes pappa dog, något år innan hennes mor avled, läste hon den medeltida mystikern Julian av Norwich kända dikt "All shall be well".

– Dikten hjälpte mig att förstå att även om man inte kan se det goda i stunden, så kan man ändå känna tillit till att livet en dag kan bli bra igen.

Maria Seisenbachers vecka i Sverige är intensiv. Förra helgen deltog hon vid Umeå Litteraturfestival och denna helg medverkade hon vid Poesimässan i Stockholm. Möten, uppläsningar och framträdanden.

I bakhuvudet väcker ämnet för nästa bok fram. Hon har inte bestämt sig ännu, men hon har en favoritkandidat.

– Jag tror att den kommer handla om natten. Natten är väldigt intressant.

Kristina Lindh är kulturskribent och återkommande medarbetare i SvD Kultur. sondag@svd.se

Simon Rehnström är fotopraktikant på Svenska Dagbladet. simon.rehnstrom@svd.se